

Курд Ласвиц
Музи и мъдреци

Веднъж деветте музи¹ седяха на чаша задушевно кафе в приемната на Клио и се развличаха толкова добре, че съжаляваха, задето нямат ключове от къщата. Решиха обаче съвсем скоро пак да се съберат и след това веднага да останат на чай.

Да, това трябваше да бъде вечерен прием, обаче доста бляскав и може би на него можеха да се поканят още и този или онзи, само не грациите², понеже са прекалено предвзети, също не и орисниците³, те са толкова мрачни, и за нищо на света хората⁴, защото с такива повърхностни личности една кротка и благовъзпитана муза изобщо не бива да общува. За по-висшите богини, разбира се, не може да става дума, тези олимпийски дами предявяват претенции, които вече не подхождат на нашето време, и си въобразяват, че представляват нещо особено. А нимфите⁵ и nereидите⁶ и така нататък имат и без това прекалено ниско образователно равнище, за да може нашето брата да се занимава с тях.

– Но нека все пак да поканим кавалери – предложи Терпсихора, – тогава вечерта ще стане двойно по-приятна.

– Къде ви е умът? – възрази Урания, мръщейки чело. – Боговете ни са много по-нагли от богините, с госпожа Хера начело.

– Естествено, нямам предвид господата боговете!

– Да не би пък героите, които не могат да правят нищо друго, освен да се бият и да убиват дракони?

– Не, ала какво бихте казали за хората?

– Ах, хората! – въздъхна Ерато.

– Казват, че били много глупави – отбеляза Калиопа, на което другите се подсмихнаха, защото смятаха, че в това отношение Калиопа прилича малко на хората.

– В глупостта на хората – начена Клио – за съжаление наистина въобще не можем да се съмняваме, но въпреки това има и изключения; защото как иначе би могло да се говори за седемте мъдречи на Гърция?

– Вярно – възкликна Мелпомена, – хайде да поканим мъдречите на

1. Гръцки богини на изкуствата и науките. Клио – муза на историята, Урания – муза на астрономията, Калиопа – муза на епическата поезия, Евтерпа – муза на лириката, Ерато – муза на любовните песни, Мелпомена – муза на трагедията. Талия – муза на комедията, Терпсихора – муза на танците, Полихимния – муза на свещените химни. Б.пр.

2. Гръцки богини на прелестта, очарованието, грацията. Б.пр.

3. Гръцки богини на съдбата. Б.пр.

4. Гръцки богини на реда и годишните времена. Б.пр.

5. Гръцки богини на природата. Б.пр.

6. Гръцки морски нимфи. Б.пр.

Елада! Нима можем да си пожелаем по-добра компания?

– Те са само седем – подхвърли Ерато.

– Ние се отказваме от кавалер! – извикаха Клио и Урания в един глас. Останалите кимнаха, те счетоха това за съвсем естествено и от вежливост повече нищо не казаха.

Та така бе решено да се поканят седемте гръцки мъдреци на чай с вечеря и последва само още една малка трудност – как именно да отправят поканите. За нещастие се установи, че нито една от музите не знаеше имената на седемте мъдреци. Наистина бяха учили някои от тях в девическото училище, но оттогава изминаха вече няколко години, а всичко не може да се запомни. Дори Клио и Урания, които все пак бяха посещавали семинара и бяха издържали изпита, вече не можеха да си спомнят със сигурност. Тогава на Клио ѝ хрумна, че при леля Мнемосина⁷ бе чула веднъж от един мнемотехник⁸ някакъв стих за подсещане, благодарение на който имената на седемте гръцки мъдреци неизбежно се запаметяваха. Да, само да не бе забравила стиха! Ала нали той бе записан в бележника ѝ, там можеше да го намери. Стихът гласеше следното:

„*Solon steht mit einem FuÙe auf Chili, mit dem anderen auf Peru, sieht in ein Tal voll Klee und trinkt Bitter-Bier.*“⁹

– Колко остроумно! – възхити се Калиопа.

– Да, да – потвърди Полихимния, – мнемониката има вкус, това трябва да се отбележи, затова и тя бе открита от моя любимец Симонид.

– А как се наричат тогава седемте мъдреци? – попита наивната Ерато.

– Първият се нарича Солон – натърти Клио.

– Това и аз го разбрах. А вторият Хили, нали?

– Нищо подобно, та това се отнася към по-новата история! Искам да ви обясня стиха, скъпи дами. Chili означава Хилон, Peru – Периандър, Tal – Талес, Klee – Клеобул и Bitter-Bier – Питак и Биант.

– Но защо не се казва тогава Pitter-Bier?

– Това не зная – отвърна Клио сърдито, – питайте господин Симонид. Впрочем можете да го изговорите, както си щете.

7. Гръцка богиня на паметта, на спомена. Б.пр.

8. Мнемотехника, мнемоника (псих.) – съвкупност от начини за усилване на паметта и за запомняне чрез асоциативни връзки. Б.пр.

9. Солон е стъпил с единия си крак на Хили (Чили), с другия на Перу, гледа в една долина, изпъстрена с детелина, и пие битер-бира (нем.). (При превода, разбира се, асоциативните връзки се губят.) Б.пр.

Поканите бяха написани и тъкмо се готвеха да ги изпратят, когато се оказа, че те вече съвсем не могат да бъдат пренесени навреме от олимпийската поща. И това се дължеше на строгото зачитане на празниците, което – разбира се от само себе си – бе въведено в олимпийските кръгове. Ала сега всеки от седемте дни на седмицата бе посветен на даден бог или богиня и поради това на същия този ден не биваше да се работи; точно това бе приятното на Олимп, че изобщо не се налагаше да се претрепваш от работа. Пощата значи, взето дословно, въобще не вървеше, с изключение все пак на срядата, понеже този ден бе посветен на Хермес¹⁰, тогава тя вървеше понякога за удоволствие. Музите бяха взели решението си в четвъртък, а приемът трябваше да се състои в събота.

И тъй, те набързо се решиха и наеха един стар слуга, който бе служил преди като вестносец при Хермес и затова добре знаеше адресите. Казаха му да предаде устно поканите: „Нека господа мъдrecите на Гърция благоволят да окажат на музите честта да ги посетят в събота на чаша чай!“

Пратеникът тръгна по обиколката си и мъдrecите немалко хе зарадваха на поканата. Само че и на тях им бе трудно да запомнят имената на деветте музи; затова навсякъде ги чуваха да мърморят под носа си: Клио, Мелпомена, Терпсихора, Талия, Евтерпа, Ерато, Урания, Полихимния, Калиопа. Накрая помолиха Симонид да измисли някакъв израз за подсещане и от началните срички той им съчини следното очарователно стихче:

„Kliometerthal,
Euer Urpokal!“

Оттук може да се познае възрастта на това правило. Сега вече мъдrecите бяха доволни и в игралния клуб вечерта събаряха само по девет кегли наведнъж.

Щом наближи вечерта на приема, двете по-възрастни дами Клио и Урания започнаха все пак да съжаляват, че така направо се бяха отказали от кавалерите си, и тихомълком решиха да засенчат колежките си. Клио преговори още веднъж законите на Солон, за да не се изложи пред създателя им, а Урания, която бе хвърлила око на Талес, уверяваше нееднократно, че всички неща произхождат от водата и че периферният ъгъл в полукръга е прав. Вследствие на това между тях и останалите, които – много естествено – забелязаха намеренията им, се появи леко

10. Гр. бог, пратеник на боговете. Б.пр.

напрежение, а у всички – известно неприятно чувство, понеже всяка се страхуваше в себе си, че точно тя ще бъде една от двете, които по необходимост трябваше да останат на сухо.

Очакваната вечер завари музите в приемната на Клио в най-хубава премяна, всяка муза държеше току-що излъсканата си емблема в ръка и се чувствуваше само малко по-неспокойна, отколкото когато пиеха кафе и бяха насаме. Най-сетне вратата се отвори и вътре влязоха няколко достопочтени мъже, които се представиха за мъдреците на Гърция. Ала колко се учудиха музите, когато видяха не седем, а осем господата, защото освен изброените по-горе бе дошъл и Мисон.

– Но кой от господата – попита Клио – не е мъдрец?

– Този тук! – отвърна Периандър, тиранинът на Коринт, като посочи с мрачна и горда физиономия Мисон.

– Моля за извинение – защити се набеденият, – но аз със сигурност съм мъдрец, и то истинският седми мъдрец, както е написано у Платон в „Протагор“, а той все пак трябва да го знае.

– Той е селянин – натърти презрително Периандър, – който не може да прави нищо друго, освен да зяпа небето и да се смее.

– Това е достатъчно мъдро – наблегна Мисон – и във всеки случай по-добро, отколкото да принуждаваш другите да плачат. Ваше височество ще трябва да признае, че да претрепеш собствената си съпруга със столчето за крака или да окрадеш по празниците златните накити на селянките са постъпки, които сигурно по-малко прилягат на един мъдрец, отколкото смехът.

Периандър, който се почувствува засегнат, искаше, ядосан, да си тръгне, когато вратата наново се отвори и влезе *Анахарсис*.

– Закъснях малко – извини се той, – но аз също спадам към седемте мъдречи; свидетел ми е Ефор у Диоген Лаерций и аз не виждам защо той да е по-неправдоподобен от Платон, Павзаний, Плутарх или някои друг.

– Разбира се, скъпи господата – извика Клио помирително. – Всички вие сте ни добре дошли, та ние не сме се и надявали, че сред хората има девет мъдречи.

– Толкова, колкото сред богините – подчерта Солон с галантно движение на ръката.

– Простете – намеси се внезапно един новодошъл, – аз съм *Епименид*, също така мъдрец. Климент го твърди със сигурност. На Дикеарх не бива да обръщате внимание. Аз произхождам от Крит и ви уверявам, че критяните не са лъжци¹¹.

Зад него на вратата се натискаше цяла тълпа, всички казваха имената си и всеки се позоваваше на някакъв автор, който го причислявал към седемте мъдrecи. Там бяха още Агесилай, Леофант, Ферекид, Аристодем, Питагор, Лас, Анаксагор, Памфилий, Пизистрат, Лин, Орфей и Епихарм. И когато музиките преброиха гостите си, се оказа, че вместо седем са дошли двадесет и двама, като всички можеха да потвърдят с исторически документи претенцията си да принадлежат към мъдrecите.

Музиките набързо се окопитиха и заиграха ролята на най-любезни домакини. Наистина седяха малко натясно, но затова пък разговорът бе по-оживен. Старият вестоносец му бе намерил леснината; той просто се бе отбил при всички стари гърци, които имаха на къщите си табелки с титлата Sophos, това означава мъдрец, и така бе събрал двадесет и двамата.

Отвориха дума за съвременните хора и Питагор каза, че те били много образовани. Изучавали Питагор още в терция¹², а това, което се правело в днешно време на Земята, излизало извън всички хипотенузи и дори извън двата катета. Той разказа за нечуваното могъщество на европейците, за техните войски и флоти и как те били изследвали и овладели цялото земно кълбо; разказа за техните машини, влакове и телеграфи, за техните далекогледни и микроскопи и за проникателността, с която умеели да разрешават всички загадки както на Земята, така и в най-далечните звездни пространства.

Музиките плеснаха с ръце от смайване и казаха, че наистина през последните години не били слизали много често при хората, пък и развитието на материалната сила, промишлеността и науката съвсем не били тяхна работа, а напредъкът в изкуството не им бил направил особено впечатление. Ала Клио и Урания всъщност би трябвало да знаят това.

И те го знаели, потвърдиха двете музи, макар и не толкова точно, защото сега било много трудно да бъдеш в течение на събитията, а списанията били много скъпи, също като книгите; те могли да купят тези съчинения само на вехто.

– Та нали днес – обърна се една от музиките към Солон – има много повече хора, отколкото тогава, когато бяхте живи?

11. Шеговита препратка към едно противоречиво в същността си съждение в древна Гърция, чиято конструкция не позволява да се разбере доколко е вярно. Един критянин твърди, че всички критяни били лъжци. Ако казва истината, тогава е излъгал, тъй като самият той е критянин, следователно и лъжец. Ако е лъжец обаче, то без съмнение е излъгал и тук следователно е казал истината, тоест... Б.пр.

12. Четвърти и пети клас от някогашната германска гимназия. Б.пр.

– Положително, скъпа госпожице, много, много повече.

– И щом още тогава сред малкото хора на Елада е имало двадесет и двама мъдреци, колко ли може да са те сега в цяла Европа? Бих искала да ги видя веднъж събрани заедно!

– Или пък просто да се запознаем с някои от тях – въодушеви се Ерато.

– Това би било прекрасно – потвърди Хор. – Но как ще ги открием и как ще ги съберем?

– По наше време – заразправя Талес – мои съотечественици намерили веднъж в закупения от тях улов риба един златен триножник, който – както казват – Елена хвърлила някога в морето, за да даде той повод за свата на по-сетнешни поколения. И наистина така се случи, че ние завързахме спор с жителите на Кос заради притежанието на триножника, докато се споразумяхме да попитаме делфийския Аполон кому трябва да принадлежи скъпоценността. „На най-мъдрия!“ – отговори оракулът. Тогава милезийците донесоха триножника на мене, защото ме смятаха за най-мъдрия; те явно не познаваха Солон. Но аз изпратих триножника нему. Солон пък, който не се считал за най-мъдър, го дал на друг, той го препратил по-нататък и тъй накрая той пак дойде при мене. Тогава аз го обрекох на бога, защото мъдростта подобава само на боговете, поради което и моят приятел Питагор не се смяташе за мъдрец, а за философ, любител на мъдростта. Тази обиколка на триножника ни показва обаче кого смятахме в наше време за мъдрец: всеки, който веднъж бе получил триножника. Предлагам сега да дадем на един съвременен човек някаква скъпоценност с подобно предназначение и да изчакаме до кого ще стигне тя.

– Това малко ще ни помогне – намеси се Питагор, – аз познавам по-добре съвременните хора. Ако оставим триножника да бъде изровен, те ще възприемат надписа като несериозен и невалиден за настоящето и ще го подарят на някой музей като намерения сватбен подарък на Пелопс от Хефест или пък като дарение на Делфи от Талес. Другояче трябва да подхванем работата и сами да потърсим мъдреците. Ако се понарави на господата, аз ще използвам всеизвестната си вълшебна сила, ще ида при хората и след половин час ще ви донеса най-сигурната справка.

– И ако може, веднага доведете няколко мъдреци! – извика Терпсихора след Питагор, когато той бе вече изчезнал.

– Идвам с празни ръце – обяви при завръщането хи Питагор, свивайки рамене. – Положително има достатъчно мъдреци, но аз нямах късмет при разследванията си. Попитах най-напред един държавен

министър той кого смята за най-мъдър. Защото вярвах, разбира се, че онези, които направляват съдбините на народите, би трябвало и най-добре да са осведомени за местонахождението на мъдростта.

– Скъпи приятелю – рече ми сановникът, – мъдростта е хубаво нещо, ако сам я притежаваш; обаче думата има един подозрителен, теоретичен привкус; съществуват така наречените мъдри хора, чиято мъдрост се състои в това, че искат да знаят всичко по-добре и да го разбират най-добре, а тъкмо тях не мога да ви препоръчам. Аз съм практичен държавник, задачата ми се състои в това да върша добри дела, като вниквам в условията и разумно използвам хората, а това, естествено, мога да правя само докато отстоявам властта си. На това се основава моята мъдрост. Ако ви кажа кого смятам за по-мъдър, аз самият бих престанал да бъда мъдър. И с това – сбогом! Впрочем – извика той след мене, – ако под мъдрец разбирате човек, който тихомълком, само за себе си, е сърбал мъдростта с лъжица¹³, трябва да идете при учените.

Макар че това не е схващането ми за мъдрец, отидох все пак при учените, и то при един философ; защото нали който се счита за любител на мъдростта, трябва да познава мъдреците. Човекът ме наблюдаваше внимателно.

– Какво изобщо разбирате под мъдрец? – попита ме той.

– Под това разбирам човек – обясних аз, – който познава света и живее в него, но не се стреми към него; който търси истината, без да очаква слава; който обича хората и върши добрини, ала не търси награда и благодарност; който не презира никого за това, че е по-различен или мисли различно от него; който е щастлив, защото е свободен, снизходителен, защото е добър и скромен, защото е велик.

– Нищо ново не ми казвате, скъпи господине – отвърна философът. – Към тези етически качества, които изброявате, всички ние се стремим в известен смисъл; те съвсем не се отнасят само до някакви изтъкнати умове. Но тъкмо затова дефиницията ви изразява прекалено много. Вие смесвате идеала за учен с идеала за човек. Това може да е било допустимо едно време, когато са живели гръцките мъдrecи, на образование имали право само малцина облагодетелствувани и цялата наука не се състояла в нищо друго, освен в малко житейска мъдрост, преплетена евентуално с някои мистични спекулации а ла Питагор. А днес ние имаме разделение на труда, от една страна, равноправие на хората – от друга. Да бъде мъдър във вашия смисъл на житейска мъдрост може всеки,

13. Нем. идиом – който се прави на по-умен. Б.пр.

без да е образован, а някой може да е много учен, без изобщо да е мъдър. Вие, струва ми се, притежавате още много неясни понятия за мъдростта.

– Моля за извинение – започнах отново аз, – но вие се смятате за философ и тъй като все пак аз въведох това име...

– Вие го въведохте? – Философът ме погледна втренчено, изглежда, ме взе за малко мръднал.

– Да – потвърдих, – тъй като аз съм Питагор.

– Драги мой – подсмихна се философът, – елате на себе си. Та това е една напълно митична личност.

– Накратко – продължих аз, – мислех, че се занимавате изключително с мъдреците – няма вече съвсем няма такива? Та аз чух, че един живял в Егмонт, един в Хага, също един в Кьонигсберг?

– Те отдавна са мъртви – подметна философът сухо. – Много ще ви моля да не обърквате непрекъснатата философията с практическото приложение на етическите правила. Днес философията е наука и ако бяхте чели моята книга, щяхте да го знаете.

– Ами за какво пишат моите последователи, ако не за мъдростта? – учудих се аз.

– За други философи! – изгуби търпение той. – И настоятелно ви съветвам да се запознаете малко с историята на науките. Сбогом, господин...

– Питагор – натъртих аз и си тръгнах.

Упътних се направо насам; защото нямаше къде другаде да търся истината. И за да не се върна съвсем без да съм си свършил работата, опитах едно последно средство, като поех пътя, по който в днешно време хората стават прочути, а именно – вестникарската обява. Дадох да отпечатат тълкуването ми за мъдростта и да разгласят навсякъде: „Който иска да бъде мъдър като мъдреците на Гърция, музите го, канят на гости и го очакват на Парнас.“ Успех, разбира се, не смея да си пожелаая.

Питагор имаше право. Не дойде никой.

– Но няма хората вече съвсем не ценят мъдростта? – попитаха накрая музите.

– Ценят я високо, много високо – увери ги Питагор.

– И защо тогава не искат да бъдат мъдри?

– Всеки предпочита някой друг вместо него да изпълнява почетната длъжност на мъдреца.

– Значи толкова благоденстват и скромни са хората! – провикна се зарадвана Ерата. – Наистина не съм очаквала такова нещо. Не искат да

бъдат мъдри, за да...

– ... за да могат да останат по-мъдри от мъдrecите! – заключи Питагор.

И действително хората си останаха по-умни. Музите и мъдrecите чакаха още много вечери да дойдат хора, които искаха да бъдат мъдри, но си останаха сами. Само веднъж помислиха, че идва някакъв мъдrec; ала то бе просто едно малко момче с големи сини очи, което се бе загубило, защото искало да занесе меденката си на Снежанка и тръгнало на юг вместо на север, Солон сложи ръка на кърлиците му, а Мелпомена и Ерато го целунаха по устата и го заведоха въщи.

След това отново литнаха към Парнас, седнаха с двадесет и двамата мъдrecи на чай и си рекоха:

– Можем да изчакаме, нали сме още млади.

КРАЙ

© 1990 Виолета Тончева, превод от немски

Kurd Laßwitz
Musen und Weise, 1890

Сканиране: Xesiona, 2009
Разпознаване и редакция: NomaD, 2009

Издание:

Курд Ласвиц. Апикис
Книгоиздателство „Георги Бакалов“, Варна, 1990
Рецензент: Людмила Стоянова
Редактор: Димитричка Железарова
Оформление: Богдан Мавродинов и Жеко Алексиев
Рисунка на корицата: Текла Алексиева
Художествен редактор: Иван Кенаров
Технически редактор: Ангел Ангелов
Коректори: Паунка Камбурова, Янка Енчева

Bis zum Nullpunkt des Seins
Verlag Das Neue Berlin, Berlin, 1979

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/11513>]